

c. 5. et 8. de For. competen. Est hæc vetus quidem Ecclesie regula; ac recte Ambrosius in *Actis Concilii Aquilejensis opp. Ambros. t. 5. p. 511. ed. Ven. 1781.* "Sacerdotes, inquit, de laicis judicare debent, non laici de sacerdotibus. Et paulo post, erubescemus, ut videatur, qui sacerdotium sibi vindicat, à laicis esse damnatus; ac per hoc quoque, & in hoc ipso damnandus est, qui laicorum expectat sententiam, cum magis de laicis sacerdotes debeant judicare." Quo quidem concilio damnatus est Palladius Episcopus, qui laicorum judicium postulabat. Videntur etiam Athanasius *Histor. Arian. ad Monach. n. 52. opp. t. 1. p. 297. ed. Patav. 1777.*, Hilarius *l. 1. ad Constant. n. 1. et Contr. Constant. n. 16. t. 1. col. 535. et 575. ed. Veron. 1730.*, Lucifer Calaritanus *pro Athanas. l. 1. p. 61. ed. Ven. 1778.* Concilium Milevitanum *can. 19. t. 3. col. 385. collect.* Labbæi suo etiam honore privat clericos, qui à Principe petierint, ut sibi in aliqua causa sæculares judices attribuat. Atque hic quidem verus, & germanus esse videtur sensus *can. 11. et 12. Concilii Antiocheni l. t. 2. col. 580. cit. collect.* quem Canonem Antonius Augustinus *de emend. Gratian. l. 1. dial. 11. opp. t. 3. p. 64. ed. Lucæ*, & Baronius *ad an. 341. n. 28. t. 4. p. 374. ed. Lucæ* minus recte putant ab Arianis editum contra S. Athanasium, & eundem esse canonem, quem Chrysostomo ejus adversarii objecerunt, quemque ipse, ejusque defensores consequenti ætate rejecerunt. Quod recte ostendit Emmanuel Schelestratus *de Conc. Antioch. p. 541.*, qui late demonstrat, longe alium esse arianum canonem contra Athanasium conditum, ac postea Chrysostomo objectum, & hunc Antiochenum canonem plane consentaneum esse receptæ antiquæ Ecclesie disciplinæ. Neque solum cum inter clericos controversiæ fervebant, sed etiam cum inter clericum, & laicum lis erat, clericus non nisi ad ecclesiasticum judicem vocari debebat Concilium Agathense *can. 32. t. 5. col. 526. cit. collect.* Multa ea de re sunt in *Capitularibus Regum Francorum* apud Baluzium *Capitular. Caroli M. l. 5. c. 378. & c. 390. & l. 6. c. 156. l. 7. c. 19. t. 1. col. 604. 606. 634. 702. ed. Ven. 1772.*, & multa etiam apud Herardum in *capitulis c. 7. & 8.* apud Labbæum *t. 10. col. 61.*, itemque apud Hincmarum Remensem, qui peculiarem ea de re tractatum edidit, quem misit ad Carolum Calvum, & quo demonstravit, nemini licere ad laicum judicem clericum vocare. Hic tractatus extat *t. 2. ejus opp. p. 316. ed. Sirmondi Paris 1745.*, ex eoque patet, eam semper fuisse & antiquæ, & recentioris Ecclesie disciplinam, ut nullus clericus ad laicum judicem duceretur. Late hoc argumentum persecutus sum *tit. 1. hujus libri.*

(2) Vide Benedictum XIV. *inst. eccles. inst. 40.*

(3) Justiniani constitutione in *L. 50. cod. de Episc. & cleric.* poterat clericus in conscribendo instrumento pacisci non usurum se

ori præscriptione ob regulam juris antiqui omnes licentiam habere his, quæ pro se indulta sunt, renuntiare; unde & mulier Vellejano *L. ult. §. pen. ff., et L. 21. cod. ad Vellejan.*, & Princeps, qui solutus est legibus *L. 31. ff. de leg., et l. 23. ff. de l. 3.*, suo interdum privilegio renuntiat *l. 4. cod. de legib. l. 4. cod. ad l. Falcid., §. ult. Inst. Quib. mod. testam.* Verum Innocentii III. rescripto in *c. 12. de For. compet.* prohibentur clerici privilegio fori renunciare, quod sapientissime constitutum est, ut Ordinis dignitati consuleretur. Non enim fori privilegium peculiare privilegium est, quod privatam attingit personam unius, alteriusve clerici, sed ad commodum, decusque pertinet ordinis ecclesiastici universi. Potest sane unusquisque pacisci contra jus peculiare, quod privatam personam respicit, eique renunciare *c. 6. et 15. de Privileg., c. 16. et 23. de Regular.*, ut optime distinguit Innocentius III. in *cit. c. 12.*, atque ita intelligenda est Justiniani constitutio in *l. 20. cod. de Pactis.* Verum fori privilegium non peculiare, ac privatum est, sed ad totum pertinet ordinem clericorum, ideoque clericus ei renunciare non potest in perniciem juris ecclesiastici; ut inquit Honorius III. *cap. 4. de Judic.* apud Cironium V. *Compilat. pag. 97. edit. Vindob. 1761.* "Ecclesiasticæ personæ non solum invitæ, sed etiam voluntariæ non possunt, ut judicium subeant sæculare, pacisci, cum non sit personale hoc beneficium, cui renunciari valeat, sed indultum potius toti collegio ecclesiastico, cui privatorum pacto derogari non potest." Sane quemadmodum laicorum judicia, forumque publicum turbari vetat Ecclesia, ita forum suum turbari non sinit; & hoc non est contra legem agere, sed *legi facere subsidium*, uti dicitur in *c. 2. de Privileg.* Late Innocentii rescriptum contra Cujacium tuentur Cironius in *Decretal. paratitl. de Pactis*, & Gonzalez in *cit. c. 12. de For. compet.*, & contra Fevretium Altaserra *de Jurisdic. eccles. l. 3. c. 4.*

§. X. Ex causis clericorum quædam sunt majores, quæ ad Episcopos pertinent, & hæ Summi Pontificis judicio reservatæ sunt. Non enim decet, ab inferioribus clericis judicari graviora negotia Episcoporum, quorum tanta, ac tam præclara dignitas est. Lex quidem Ecclesie supra Episcopos posuit Metropolitanas, & Patriarchas; sed ea nihil detraxit de jure, & potestate Summi Pontificis, quem unum lex Christi Episcopis superiorem fecit (1). Quare suo jure, & omnino ex potestate divinitus in Episcopos accepta Romani Pontifices eorum sibi causas reservarunt; & hæc sane

antiquissima est, ac perpetua Patrum traditione firmata Ecclesiae consuetudo. Sunt autem majores hae causae confirmationes (2), translationes (3), depositiones (4), restitutiones (5), resignationes (6) Episcoporum.

(1) Agam ea de re latius in *tit. de Appellationibus* §. XVIII. ad fin.

(2) Episcoporum electiones semper confirmari consueverunt à Summis Pontificibus, qui id praestabant aut electi consecratione, aut consensu ante, vel post consecrationem dato. Hoc tamen inter Orientem, & Occidentem discrimen fuisse observat P. Bianchius *t. 5. par. 1. l. 3. c. 4. §. 4. p. 513.*, quod in Oriente id fieri sinebant à Patriarchis, quos tamen ipsi Pontifices confirmabant, adeo ut, qui ab iis confirmatus non esset, verus Patriarcha non haberetur. Id patet ex iis, quae gesta sunt à Theodosio M., qui ad Damasum legationem misit, ut Nectarius Patriarcha Constantinopolitanus ab eo confirmaretur, cujus rei praclarum testimonium est in *Ep. 15.*, S. Bonifacii ad Rufum apud Constantium *col. 1043.*; item ex actis S. Leonis, qui Anatolium Constantinopolitanum, Proterium Alexandrinum, Maximum Antiochenum Patriarchas confirmavit Leo M. *Ep. 69. 70. 104. 127. 129. 130. ad Theodos. et Pulcher. opp. t. 1. col. 1005. 1009. 1151. 1247. 1254. 1256. ed. Ballerin. Ven.*, & Concilium Chalcedonense *Act. 10. t. 4. Conc. col. 1599. collect. Labbæi*. Simplicius Joannem Alexandrinum, & Calendionem Antiochenum Patriarchas confirmavit, ut constat ex ejus *Ep. 16. ad Acacium, et Ep. 17. t. 5. Conc. col. 112. et 113. collect. Labbæi*, Flavita Constantinopolitanus non consensit sine Romano Episcopo intronizari, ut testantur Liberatus de *Breviar. c. 18. p. 127. ed. Garner. Paris. 1675.*, & Felix P. *Ep. 13. t. 5. Conc. col. 210. collect. Labbæi*. Ipse Felix Euphemium Orthodoxum agnovit, sed eum Episcopum haberi noluit, nisi primum ab se confirmatus fuisset, uti narrat Theophanes *Chronograph. p. 116. ed. Paris. 1655.*, & Nicephorus Callixtus *Histor. l. 16. c. 19. p. 685. t. 2. ed. Paris 1630.*, idque etiam educitur ex Felicis *Ep. 14. ad Thalassium Archimandr. t. 5. Conc. col. 213. collect. Labbæi*. Huc etiam refer quod de Agapito P. memoriae prodidit Liberatus *Breviar. c. 21. p. 147. cit. ed. Paris. 1675.*, quodque Joanni Philadelphensi scribit Martinus I. *Ep. 5. t. 7. Conc. col. 22. collect. Labbæi*. Ipse Michael Rousseus, qui certe nimis in Sedem Apostolicam studii suspectus haberi non potest, potestatem hanc Summi Pontificis agnoscit; imo *Hist. Pontif. jurisd. l. 2. n. 12.* scribit hae: "Quod si non saepius, aut absolutius hanc praerogativam exercuit (Papa), tribuendum est illius modestiae, qui non putavit summa sua potestate utendum,

, nisi ubi necessitas exigeret." Alia ex Oriente exempla collegerunt Hallier de *Sacr. elect. et ord. par. 3. sect. 5. c. 4. art. 3. p. 60. ed. Rom. 1741.*, & P. Bianchius *cit. t. 5. par. 1. p. 513. et 518.* In Occidente vero non tantum Primatus, sed etiam Patriarchatus jure Episcoporum ordinationes, quae olim confirmationis loco erant, semper à Sede Apostolica fieri consueverunt. Celebre in primis est ea de re testimonium Innocentii I. *Ep. 25. ad Decent. Eugubin. apud Constantium col. 856.* Si quando ab aliis Episcopis in Occidente absoluta sunt Episcoporum ordinationes, id cum venia, & auctoritate Sedis Apostolicae factum est. Ita Metropolitum Aquilejensi, & Mediolanensi, quod ob difficultatem itineris incommodum esset, eos ab Apostolico ordinari, permissum est, ut ipsi sese invicem ordinarent Pelagius I. in *Fragm. Ep. ad Joannem Patricium in tom. 6. concil. Labbæi col. 482. ed. Venet.* Quod adeo verum est, ut in his quoque Ecclesiis Romani Pontifices jus suum agnoverint, & Gregorius M., ut patet ex *Ep. 30. l. 3. opp. t. 2. col. 646. ed. Paris. 1705.*, Joannem Subdiaconum Legatum miserit, ut Mediolanensis Episcopi electioni praesent, & nostra, inquit, auctoritatis assensu à propriis Episcopis facias consecrare. Similiter Ecclesia Ravennatensis, quae V. saeculo à Summo Pontifice Metropolis est constituta, illius ordinationi subdicebatur, uti colligitur ex Joanne Ravennae Episc. in *Ep. ad Gregorium M. l. 3. Ep. 57. col. 670. cit. ed.*, & Agnello in *Vit. Marini par. 2. p. 201.*, & in *Vit. Theod. p. 319. par. 2. ed. Mutin.*, quem in locum Bacchini notae videndae sunt. Episcoporum ordinationes, quae à Ravennatensi Metropolita fiebant, judicio Sedis Apostolicae subjectas fuisse, constat ex Simplicio *Ep. 2. ad Joannem Raven. t. 5. concil. col. 95. collect. Labbæi*. In aliis quoque provinciis jus idem fuisse, ut Episcoporum ordinationes à Sede Apostolicae auctoritate penderent, constat ex Vicariis Apostolicis Thessalonicensibus per Illyrium, itemque ex iisdem vicariis in Gallis, & in Anglia constitutis. Confer Siricii *Ep. 4. ad Anyrium Thessalon. apud Constantium col. 642.*, atque, ut mittam Innocentii I., Bonifacii, Sixti, Caesarii litteras, Leonem M. *Ep. 5. c. 2. col. 618. & Ep. 6. c. 2. col. 621. opp. t. 1. ed. Ballerin.*, Bedam *Histor. Anglic. l. 2. c. 18. opp. t. 3. p. 67. ed. Basilae 1563.* Idem in Africa jus fuisse, docet Siricius *Ep. 5. ad Ep. Afric. apud Constantium col. 651.*, in quam epistolam videndus est ipse Constantius, & videnda in primis sunt, quae graviter, & praclare animadvertit Cl. Zaccaria *Anti-Febron. par. 2. l. 1. c. 4. n. 13.* Ipse de Marca *Concord. sacerdot. & imper. l. 1. c. 7. §. 1. 3. & 7.* defendit, ordinationes Episcoporum, causasque majores ad jus Patriarchicum pertinere; ideoque ejus etiam concessu omnia hae uni Pontifici in Occidente adscribi debent. Vide Blascum de *Collect. Isidor. c. 9. §. 1.*, Zaccariam *l. c. c. 3.*, & Carlium del Tom. III.

Diritto metropolitico opp. t. 15. p. 272. ed. Mediolani 1786.

(3) Consule quæ supra dixi *l. 1. tit. 3. sect. 1. §. XVIII. not. 2. p. 176.*, & vide etiam Blascum *l. c. c. 10. §. 1.*, Bianchium *t. 5. par. 1. c. 4. §. 1. p. 390. seq.*, & Cl. Mamachium *ad Auctor. opp. Quid est Papa? Ep. 3. t. 1. p. 212. seq.*

(4) De Episcoporum depositionibus item egi *cit. sect. 1. §. XVIII. not. 4. p. 164. 177. & 178.* Adde Mamachium *l. c. p. 212. seq.* De Episcoporum translationibus, renunciationibus, depositionibus, electionibus, electionum confirmationibus celebris est Innocentii III. decretalis *in cap. 2. de Translat.*, quam scite explicat, & tuctur Carolus Blascus *de Collect. Isidor. Mercator. c. 10. §. 2. not. 1. p. 120.*, & Bianchius *l. c. n. 1. p. 390. & seq.*

(5) De restitutionibus quoque Episcoporum actum est *cit. §. XVIII. not. 5. p. 178. ad p. 180.* Videndus est etiam Mamachius *l. c. p. 218. seq.*

(6) Renunciationum, quæ ab Episcopis non nisi cum venia, & auctoritate Sedis Apostolicæ factæ sunt, exempla extant apud Leonem M. *Ep. 167. ad Rustic. Narbon. col. 1417. t. 1. ed. Balle- riu.*, Gregorium M. *l. 11. Ep. 47. & l. 13. Ep. 5. & 6. opp. t. 2. col. 1135. 1217. 1218. ed. Paris. 1705.*, Joannem Diaconum *in Vit. Gregor. l. 4. c. 39. opp. S. Greg. t. 4. col. 151. cit. ed. Maurin. Paris.* Mitto cetera, quæ referunt Zaccaria *Anti- Febron. par. 2. l. 1. c. 5. §. 13. p. 228. seq.*, Bianchius *par. 1. t. 5. l. 3. c. 4. §. 2. n. 6. & seq. p. 462. seq.*, Mamachius *l. c. p. 224. & seq.* Atque hæc quidem omnia falsis Isidori decretalibus antiquiora sunt, adeo ut se deridendos præbeant Febronius, Eybelius, ceteri similes, qui hanc Pontificiam potestatem repetunt à falsis decretalibus, quæ multo post in manus hominum pervenerunt, Confer etiam Blascum *l. cit. c. 10. §. 2. p. 119.*

§. XI. Decretalium jure etiam viduæ, pupilli, ceteræque miserabiles personæ ad ecclesiasticum judicem vocandæ sunt (1); quoniam iis opitulari ab ipsis Ecclesiæ incunabulis non ultimum fuisse constat munus, & curam Episcoporum (2). Quin etiam civiles leges laicorum controversias ecclesiastico judici committunt non solum cum duo litigantes consentiunt (3), sed etiam cum eorum alter dissentit (4).

(1) *Cap. 26. de Verb. signific. & cap. 15. de For. competen.*

(2) *Can. 1. et 2. dist. 87.* Duo hi canones, qui certe antiquissimi sunt, & antiquam exhibent Ecclesiæ disciplinam, inscriptum habent nomen Gelasii Pontificis; sed quidam sunt, qui eos ipsi adscribendos negant. Verum, ut recte observat Carolus Se-

bastianus Berardus *Gratiani canon. genuini par. 2. c. 46.*, stylus à Gelasio non dissentit, imo & sententia rescripti generalibus Gelasii sententiis consentanea est. Nam his canonibus constituitur, ut Episcopi viduarum, ac pupillorum præsertim tuitionem habeant; ac vero similia prorsus extant in Gelasii *Ep. 10. ad Ep. Sicil.* apud Labbæum *t. 5. conc. col. 321. ed. Ven.* Eadem disciplina recepta, ac probata est in Concilio Aurelianensi *I. can. 16. ib. col. 549.*, ac passim à Gregorio M. præsertim *Ep. 13. et 59. l. 1. opp. t. 2. col. 499. et 549. opp. t. 2. ed. Paris. 1705.* Consentit Concilium Matisconense *II. can. 12. col. 677. s. 6. collect. Labbæi.* Neque vero hi canones ita explicandi, intelligendique sunt, quasi significant meram tuitionem, ac patrocinium viduarum, & pupillorum, quod in primis Episcopis commissum, & commendatum est. Nam Matisconenses Patres, non rogant, sed lata lege, qua omnes obstringi volunt, constituunt, ut sæculares judices viduas, & pupillos sine Episcopi venia non conveniant, & Episcopo absente ab Archidiacono, vel Presbytero terminos præfiniri volunt ad illorum causas definiendas, poenamque addunt anathematis adversus judices, qui huic Concilii legi non obtemperaverint. Sunt hæc veri iudicii, & jurisdictionis propria, non meri patrocinii, ac tuitionis.

(3) *L. 8. & 9. cod. de Episcopal. audient.*

(4) *Extravag. l. de Episcopal. judic. in appendic. cod. Theodosiam t. 6. p. 339. ed. Lipsiæ 1743.* de qua quidem Constantini lege satis supra dictum est *l. 3. tit. 1. §. 22. not. 4. p. 27.* Atque hæc quidem facultas ab utroque jure laicis concessa defendendi suas causas temporales ad Episcopi iudicium in exitu sæculi XIII., seu potius initio XIV. sarta teeta servabatur. Scribit enim Meyerus *Annal. Flandriæ l. 10.*, à Synodo provinciali, quam habuit an. 1301. Remensis Archiepiscopus apud Compendium, anathematis poenam indictam fuisse adversus laicos Magistratus, "qui non patiebantur, ut laici in foro ecclesiastico convenirentur;" atque id revera colligitur ex ipsius concilii actis apud Labbæum *in collect. concilior. t. 14. col. 1344.*

§. XII. Sed non est satis considerare, quæ sit natura causæ, de qua quæritur, & qui status personæ, quæ in jus vocatur, ut constet, num à laico, an potius ab ecclesiastico iudice negotium agendum sit. Non enim omnis ecclesiasticus, aut laicus iudex assumi sine delectu potest, sed illud præterea requiritur, ut proprius iudex sit, qui videlicet in reum habeat jurisdictionem. Nam reus invitus in iudicium rapitur, &

ideo necesse est eum vocare ad judicem, cui jus est, ejus vocandi, & cogendi.

§. XIII. Reus autem sive in ecclesiasticis, sive in civilibus judiciis ex quatuor præsertim causis apud certum judicem forum habet, nimirum ex domicilio, ex contractu, ex re sita, ex delicto (1). Domicilium si cum naturali origine conjunctum non sit, tale esse debet, ut manifesto constet, illud certo in loco fuisse constitutum. Nam sola habitatio non est satis, ut domicilii jura acquirantur; sed præterea requiritur, quod quis in certo loco per decennium commoratus sedem posuerit (2), aut ibi fixerit, & locaverit, numquam inde discedendi animo, lares, & summam fortunarum (3). Præter hoc cujusque proprium domicilium, Jus Romanum aliud etiam agnoscit commune omnibus, idque ipsa Roma erat (4). Quare unusquisque ibi repertus conveniri poterat, nisi jus revocandi domum haberet (5). Simili modo clerici Romæ reperti, nisi ad eam venerint ex justa, & necessaria causa, propter quam revocandi domum jus habeant, judicio vocati respondere coguntur, quoniam communis omnium clericorum patria Roma est (6).

(1) *Cap. ult. de For. competen.*

(2) *L. 2. cod. de In colis lib. 10.*

(3) *L. 7. cod. eod.* Quod si quis plura in diversis diocesisibus habeat domicilia, apud unum ex iis quemlibet Ordinarium recte in jus vacabitur *L. 29. ff. Ad Municip. cap. 15. de For. competen.* Ac "sola domus possessio, quæ in aliena civitate comparatur, domicilium non facit, ut tradit Papinianus in *L. 17. §. 13 ff. Ad Municipal.*

(4) *L. 33. ff. Ad Municipal.*

(5) *L. 2. §. 2. ff. de Judic.*

(6) *Cap. ult. de For. competen.*

§. XIV. Altera causa, propter quam aliquis certum habet forum, & judicem, est contractus. Nam ubi quis contraxit, ibi actione in personam reus præsens convenitur (1). Si formula contractus locum non expressit, quo solvenda pecunia est, is locus intelligitur, in quo res

gesta est (2); si expressit, in eo loco, qui designatus est, judicium agere oportet (3). Quod si is, qui certo loco solvere promisit, ad locum non accedat, quod vel data opera facit, vel quod alibi necessario detinetur, composita est in eam rem utilis actio de eo, quod certo loco (4); qua actione actor, cui quid certo loco promissum est, nec tamen datum, alio etiam loco judicium exercet (5); modo idoneus, & legitimus locus sit, is videlicet, in quo non alio designato loco, reus aut contractus, aut domicilii causa conveniri debuisset (6).

(1) *L. 19. §. 1., L. 20. & 45. ff. de Judic., cap. 1. §. 3. de For. competen. in 6.*

(2) *Cit. L. 19. §. 1., & L. 45. ff. de Judic.*

(3) *L. 3. ff. de Bon. auctor. jud. possid., L. 19. §. ult., & L. 20. ff. de Judic., L. 20. ff. de Act. & oblig.*

(4) *L. 1. ff. de Eo quod cert. loc.*

(5) Confer titulum Pandectarum *de Eo quod cert. loc.*

(6) In hanc sententiam scripta est *L. 19. ff. de Judic.*, atque in hanc eandem sententiam actionem de eo, quod certo loco, Jus Canonicum recepit *cap. 17. de For. competen.*

§. XV. Delicti causa ubi quis deliquit, ibi judicio in personam convenitur. Nam ubi crimen est patratum, ibi facilius est probationum copia, & majus expensarum compendium; præterea curandum est, ut reus prosit exemplo pœne, ubi obfuit exemplo delicti (1). Quod si reus à loco delicti absit, etiam ubi reperitur ea de re quæri potest (2); nisi magistratus loci patrati criminis reum ad se mitti petat, ut in loco delicti meritis plectatur pœnis (3). Verum in hoc toto negotio servare oportet locorum consuetudines, & pacta conventa inter supremos Principes; quandoquidem scitum est, neminem extra suum territorium jurisdictionem exercere sive in suos, sive in alienos posse (4).

(1) *L. 7. & 22. ff. de Accusat., L. 1. Cod. Ubi de crim. ager. oport., L. 1. Cod. Ubi Senator., cap. 14. de For. competen.* Vide etiam S. Cyprianum *ep. 59. p. 266. ed. Amstelædami 1700.*

(2) *L. 1. Cod. Ubi de crimin.*

(3) *L. 7. & 11. ff. de custod. & exhibit. reor.*, *Novell. 134. c. 2.*, *cap. 1. de Raptor.*, *can. 4. & 5. caus. 6. q. 3.* In eandem sententiam est, *can. 1. caus. 3. q. 6.*, quem canonem Gratianus eduxit ex epistola S. Fabiani Pontificis, hoc est ex falsis decretalibus Isidori Mercatoris.

(4) *Cap. 2. de Constit. in 6.*

§. XVI. Locus quoque in quo res, de qua quæritur, sita est, proprium iudicem facit. Nam ibi in rem actio adversus possidentem instituitur, quasi actio rem ipsam persequi videatur (1). Neque refert, immobilis ne, an mobilis res controversa sit; quin etiam si possessor absit, actio intenditur (2). Num autem necessarium omnino sit actione in rem cum reo agere in loco, in quo sita res est, an etiam actori liceat exercere iudicium in loco domicilii vetus disputatio est. Sed hoc posterius fori usus recepisse videtur (3). Jure canonico etiam propter beneficium, veluti propter rem sitam, competens forum evadit (4); ideoque in causis beneficiariis recte clerici ad Episcopum beneficii vocantur.

(1) *L. 3. Cod. Ubi in rem actio, cap. 3. de For. competen.*

(2) *L. 2. Cod. Ubi in rem actio.*

(3) *Consule Hotomanum l. 3. Observo. 3.*, *Duarenam ad tit. de Jud. Cod. de For. compet. Donellam de Jur. civil. l. 17. c. 17. opp. t. 4. p. 1275. ed. Lucae*, *Vinnium Select. jur. q. l. 1. c. 18.*

(4) *Cap. 3. de Tempor. ordinat. in 6.*

§ XVII. Sunt etiam alii modi, quibus forum competens, & proprium efficitur; quales præcipui sunt privilegium, continentia causæ, & consensus litigantium. Porro jure Romano pupillis, viduis, & ceteris miserabilibus personis fori electio concessa est (1). Similiter jure Decretalium monachi, regulares (2), ecclesiæ multæ, & multa item capitula canonicorum Sedis Apostolicæ privilegiis vel omnino, vel ex parte ab Episcoporum jurisdictione subtracta sunt. Itaque horum causæ aut à Sede Apostolica, aut ab eo iudice, cui sunt additæ, cognoscuntur. Nec præter-

eunda peculiaria quorundam privilegia, qualia sunt illa concessa certis corporibus, atque collegiis, pluribusque gymnasiis, & accademiiis, quibus qui addicti sunt, hi proprium habent iudicem, ad quem tantum vocantur (3).

(1) *L. un. cod. Quando Imperator.*

(2) *Consule Fagnanum in cap. Cum dilectus 8. de Relig. dormib. n. 17.*, & *in cap. Tuarum n. 18. de Privileg.*, ubi etiam describitur celebris Sixti IV. Constitutio, quam *Mare magnum* appellant. Ceterum de Regularium exemptione late disserui *l. 2. tit. 10. §. 3. p. 364.*, et *in Not. p. 365. et seq.* Sed præter auctores eo loco indicatos, vide etiam Gagliardum *Instit. Canon. l. 3. tit. 12. §. 19. et seq.*, ubi harum exemptionum multa habes antiqua monumenta, quæ a Natali Alexandro, Ughelio, Mabillonio, Muratorio, aliisque viris doctis collecta sunt. Novissime de Regularium exemptione graviter, solideque disseruit Emmanuel Ituriaga Auctor epistolæ editæ Assisii an. 1785. *Su l'escensione d' Regulari dalla giurisdizione de' Vescovi, è su le cause matrimoniali.*

(3) Late, ac diligenter de hoc privilegio, quo Academiæ fruuntur, disputat Scipio Gentilis *de Jurisd. l. 3. c. 17. opp. t. 3. p. 276. ed. Neapol. 1764.*

§ XVIII. Etiam continentia causæ facit, ut iudex, qui competens non esset, competens evadat; nimirum si quæstio princeps in cursu iudicii incidentem quæstionem habeat, cujus illi cognitio directo commissam non erat. Tunc enim Iudex utramque controversiam noscit, ne res inter se nexæ, & jugatæ dividantur (1). Hinc Decretales foro ecclesiastico addicunt causas de dote, deque alimentis præstandis, quæ matrimonialibus incidunt (2).

(1) *L. 10. Cod. de Jud.*

(2) *Cap. 3. de Donation. int. vir. et uxor.*

§ XIX. Denique litigantium consensu jurisdictionis profertur, sive, ut dici solet, prorogatur, & tunc alius iudex, quam cujus notio est litigantium voluntate proprius, & competens evadit (1). Licet enim jure Romano litigantibus in alienum iudicem consentire, dum-